

Görüşler / *Opinion Papers*

İran Halk Kütüphaneleri: Niceliksel Bir Değerlendirme

The Public Libraries of Iran: A Quantitative Evaluation

Jahangir Gholipour* ve Mandana Mir Moftakhari**

Öz

Halk kütüphaneleri dijital uçurumun azaltılmasında önemli roller üstlenen toplumsal kuruluşlardır. Onların, bu rollerini gerçekleştirebilmeleri için niceliksel açıdan yeterli durumda olmaları gerekmektedir. Ayrıca, halk kütüphanelerine ilişkin niceliksel göstergeler niteliklerini ve nitelikli hizmet vermelerini doğrudan belirler. İran, 30 ilde yaşayan 71 milyon nüfusa sahip bir Ortadoğu ülkesidir. Bu çalışmada, İran'daki halk kütüphanelerine ilişkin niceliksel durum kütüphane sayısı, kullanıcı, derme ve personel unsurları açısından ortaya konulmaya çalışılmıştır. Elde edilen sonuçlara göre, İran'da ele alınan söz konusu unsurlar açısından genelde bir yetersizlik olduğu anlaşılmıştır. Çalışma sonunda bazı önerilerde bulunulmuştur.

Anahtar Sözcükler: halk kütüphaneleri, İran

Abstract

Public libraries as social organizations play a significant role in reducing the digital divide. In order to perform this role, their quantitative aspects need to be sufficient. In addition, the quantitative indicators of public libraries reveal their qualities and qualified services. Iran has a population of 71 million, in 30 provinces. In this paper, the public libraries of Iran are studied with respect to number of libraries, users, collections and staff. The results suggest that the abovementioned factors are generally insufficient as regards public libraries in Iran. In the conclusion of the study, some suggestions are made.

Keywords: public libraries, Iran

* Doktora Öğrencisi. Hacettepe Üniversitesi Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümü. e –posta:jgholipour2000@yahoo.com

** Yüksek Lisans Öğrencisi. Hacettepe Üniversitesi Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümü. e - posta:mirmoftkhari@yahoo.com

Giriş

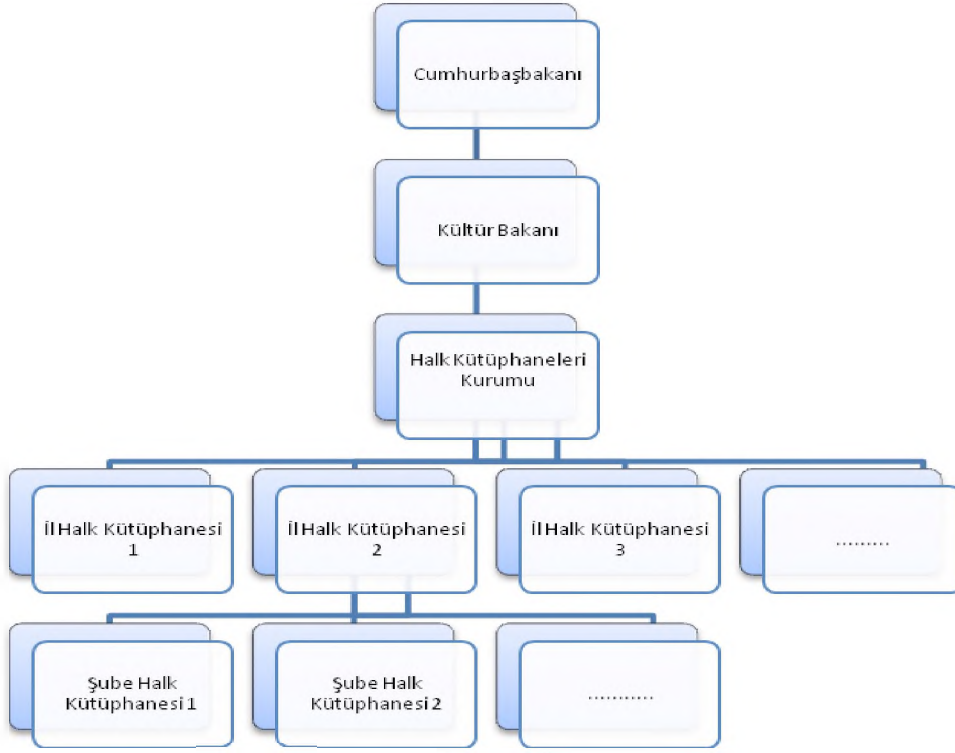
Kitap ve kütüphanecilik çok eski dönemlerden bu yana toplumların kültürel ve bilimsel gelişmişliklerinin ölçütü olarak kabul edilegelmiştir. Birleşmiş Milletler tarafından her sene açıklanan, ülkeler ile ilgili gelişim raporlarında ele alınan ölçütlerden birisi de o ülkedeki halk kütüphanelerinin sayısal durumudur. Halk kütüphanelerinin toplumun tüm kesimlerine bilgiye erişimde sınırsız ve eşit olanaklar sunması onların halkın üniversitesi olarak adlandırılmalarına neden olduğu bilinmektedir. IFLA'ya göre, "bilgiye geçiş kapısı olan halk kütüphanesi, yaşam boyu öğrenme bağımsız karar verme ve birey ve toplumsal grupların kültürel gelişimleri için temel bir ortam sağlar" (IFLA, 2007). Ersoy ise halk kütüphanesini; "Kadın-erkek her yaşta, her seviyede ve her meslektan okuyucunun çeşitli konulardaki fikir ürünlerinden ücretsiz ve serbestçe yararlanmasını sağlayarak bölgesinin kültürel, sosyal ve teknik kalkınmasına yardımcı olan kurumlardır" (Ersoy, 1966, s.1) olarak tanımlamaktadır. IFLA'ya göre halk kütüphanesinin amaçları: "Yetişkinlere ve çocuklara yaşadıkları zamanla iletişimlerini sürdürme, kendilerini sürekli eğitime, bilim ve sanatlardaki gelişmeleri izleyebilme olanağı sağlamak"tır (IFLA, 1986, s.58). Bilindiği gibi, halk kütüphanesinde, ödünç verme hizmetleri, danışma hizmetleri, çocuklara verilen hizmetler, özel hizmetler, kültürel hizmetler ve gezici kütüphane hizmetleri gibi hizmetler verilmektedir. (Yılmaz, 1996, s.11).

Kütüphaneler tüm ülkelerde en önemli kültürel kurumlar arasında yer alır. Halk kütüphaneleri halk için eğitim, bilgi, kültür ve boş zamanları değerlendirme ortamı yaratmak amacıyla kurulmuştur ve bu çerçevede de toplumun kültürel düzeyinin yükselmesinde önemli rol oynamaktadır. Gelişmiş ülkeler halk kütüphanelerinin donatılması ve geliştirilmesi için büyük yatırımlar yaparken İran gibi gelişmekte olan ülkelerde halk kütüphanelerinin gelişimi ve donatılması için gereken ilgi ve özeni yeterince gösterilmediği söylenebilir. Ülkelerde varolan halk kütüphanelerini, personel, bütçe, bina, kullanıcı, devletin kütüphanelerle ilgili politikası vb. farklı açılardan incelemek olanaklıdır. Bu çalışmada İran'a ilişkin olarak kütüphane, personel, kitap sayıları ve türü, kitap dışı materyaller, kullanıcı gibi unsurlar istatistiksel olarak incelenmeye ve bazı sonuçlara ulaşılmaya çalışılmıştır.

İran Halk Kütüphaneleri: Tarihçe

İran'da çağdaş halk kütüphanelerinin kurulmasına kadar geçen süreçte genel olarak halka camilerde bulunan kütüphaneler hizmet vermekteydi. Bunun yanı sıra, bazı bilim adamları, zenginler, hayırsever insanlar da yaşarken ya da öldükten sonra vasiyetle kendi özel kütüphanelerini halkın kullanımı için bağışlamışlardır. Bir bölümü de kendi ailelerinde ve çevrelerinde kütüphane ve eserlerin kullanıcısı olmadığından onları korunması için camilere, okullara, tapınak vb. yerlere bağışlamaktadırlar. Birçok bilim adamı, aydın kendi özel kitap ve kaynaklarını gerektiği zaman gereksinimi olanların kullanımına izin vermektedir. (Kari-miyan, 1998, s.16). 1921'de İran'daki Azerbaycan ilinin Kültür Müdürü olan M.A.Tabiyet, Tebriz'de tek bir odadan oluşan ilk halk kütüphanesini kurmuştur. Başkent Tahran'daki ilk halk kütüphanesi Tahran Belediye Binasında halkın bağışladığı kitaplarla kurulsa da, iyi yönetilmediğinden kapanmıştır. 1961'de Parke Şehir Halk Kütüphanesi 250.000 kitapla Tahran'da etkinlik gösteren ilk kütüphane olmuştur (Homayunfarokh, 1966, s.118). 1965'te İran Parlamentosunda tüm şehirlerde halk kütüphanelerinin kuruluşunu zorunlu kılan yasa onaylanmış ve tüm belediyeler gelirlerinin %1.5'ini halk kütüphanelerinin kuruluşu ve onların gereksinimlerinin giderilmesi için harcamakla yükümlü olmuştur. Günümüzde tüm büyük ve küçük şehirlerde halk kütüphanesi bulunduğu söylenebilir. Her şehirde halk kütüphanelerini denetlemek için bir dernek çalışmaya başlamıştır. Bu dernekleri yönetmek ve kontrol etmek için Kültür Bakanlığı bünyesinde, Kültür Bakanı başkanlığında, Bakanın atadığı beş kişilik bir kurul oluşturulmuştur. 2002'de İran Yönetimi 15 maddeden oluşan bir yasa çıkararak Bakan ve beş kurucu üyeden oluşan bir Kurula kütüphanelerin kurulması, yönetimi, denetimi ve gereksinimlerinin giderilmesi konusunda tam yetki vererek görevlendirmiştir (Portal Nahad Ketabkhanehaye Umumiye Keshver, 2010).

İran'daki halk kütüphanesi sistemi şöyledir:

(Şekil 1): İran’da Halk Kütüphanelerinin Yönetimi Yapısı

Şekil 1’de de görüldüğü gibi, İranda halk kütüphanelerinin en üst noktasında Cumhurbaşkanı bulunmaktadır. Bu durumun halk kütüphaneleri yönetiminin en zayıf noktasını oluşturduğu söylenebilir. Zira, böylesi güçlü bir merkezi yapı, bürokratik hantallıklar içermeye riski taşımakta ve halk kütüphanelerinin yerel kuruluşlar olma niteliklerine uygun düşmemektedir.

İran’da Halk Kütüphaneleri: Sayısal Veriler ve Değerlendirme

Bu bölümde İran’daki bulunan halk kütüphaneleri unsurlarına ilişkin istatistiksel veriler değerlendirilecektir.

Kütüphane Sayısı ve Nüfus

Halk kütüphanelerine ilişkin ulusal bir değerlendirmede ilk bakılması gereken unsur doğal olarak kütüphane sayısı ve her halk kütüphanesinin hizmet verdiği nüfus büyüklüğüdür. Buna ilişkin verileri içeren tablo (Tablo 1) aşağıdadır.

(Tablo 1): İran'daki Halk Kütüphanesi Sayısı (2010)

İL	Nüfus	Kütüphane Sayısı	Kütüphane Başına Düşen Nüfus
Ardabil	1 225 348	47	26 071
Bahı Azerbaycan	2 873 459	51	56 342
Bocobehr	886 267	45	19 695
Chaharmahal Bakhtiari	857 910	34	25 233
Doğu Azerbaycan	3 603 456	96	37 536
Esfahan	4 559 256	144	31 662
Fars	4 336 878	109	39 788
Gilan	2 404 861	72	33 401
Golestan	1 617 087	28	57 753
Güney Khorasan	616 420	27	23 571
Hamedan	1 703 267	58	29 367
Hormozgan	1 403 674	38	36 930
İlam	545 787	24	22 741
Kerman	2 652 413	85	31 205
Kermanshah	1 879 385	52	36 142
Khorasan	4 274 979	98	43 622
Khorasan Razavi	5 593 079	87	64 288
Kohkiluyeh ve oyerakumad	614 299	37	17 143
Kondestan	1 438 543	38	37 856
küzy Khorasan	811 572	21	38 646
Larestan	1 716 527	30	57 218
Makuzi	1 349 590	58	23 269
Mazandaran	2 920 657	53	55 107
Qazvin	1 143 200	25	45 728
Quom	1 040 681	16	65 043
Semnan	589 742	40	14 744
Sistan & Baluchestan	2 405 742	48	50 120
Tehran	13 413 348	133	100 852
Yazd	990 818	68	14 571
Zanjan	964 601	44	21 923
Toplam	70 472 846	1 706	41 309

Kaynak: <http://www.iranpl.ir/> (Portal Nahad Ketabkhaneye Umumiye Keshver , 2010)

İran'daki kütüphane sayısını ve kütüphane başına düşen nüfus verilerini içeren Tablo 1'e göre, 71 milyona yaklaşan nüfusun bulunduğu İran'da toplam 1706 kütüphane bulunmaktadır. Bir halk kütüphanesinin hizmet verdiği ortalama nüfus yaklaşık 41 000 dir. En çok halk kütüphanesinin bulunduğu iller sırasıyla, Esfahan (144), Tahran (133) ve Fars (109)'dur. Bir kütüphanenin hizmet verdiği nüfus büyüklüğüne bakıldığında en yüksek rakamın (100 852) Tahran'a ait olduğu, bunu Quom (65 043) ve Khorasan Razavi (64 288) ilinin izlediği görülmektedir. En az nüfusa hizmet veren kütüphanelerin ise Yazd (14 571) ve Semnan (14 744) da bulunduğu görülmektedir. İran'daki çoğu ilin, kütüphane başına düşen ülke nüfus ortalamasının yakınında olduğu söylenebilir. Ancak bu konuda Tahran'ın durumu nüfus büyüklüğünden kaynaklı olarak olumsuz bir görüntü sergilemektedir.

Kullanıcı

Kullanıcı, halk kütüphaneleri için temel unsurlardan birisidir. Kullanıcı olmanın en gerçekçi ölçütü ise üyeliktir. İran halk kütüphanelerine ait üyelik sayıları aşağıdadır.

(Tablo 2): İran Halk Kütüphaneleri Üye Sayıları (2010)

İl	Nüfus	Halk Kütüphanesi Üye Sayısı	Üye Sayısının Nüfusuna Oranı %	Kütüphaneye Başına Düşen Ortalama Üye Sayısı
Ardabil	1 225 348	25 372	2,1	540
Batı Azerbaycan	2 873 459	45 273	1,6	888
Borujerd	886 267	13 344	1,5	297
Chaharmahal bakhshiri	857 910	21 758	2,5	640
Doğu Azerbaycan	3 603 456	52 660	1,5	549
Esfahan	4 559 256	57 778	1,3	401
Fars	4 336 878	48 977	1,1	449
Gilan	2 404 861	36 641	1,5	509
Golestan	1 617 087	20 500	1,3	732
Güney Khuzestan	634 420	12 318	1,9	456
Hamedan	1 703 287	29 904	1,8	516
Hormozgan	1 403 674	14 664	1,2	386
İlam	545 787	19 489	3,6	812
Kerman	2 652 413	55 542	2,1	653
Kermanshah	1 879 385	21 742	1,2	418
Khuzestan	4 274 979	71 994	1,7	735
Khuzestan Rasmi	5 593 079	57 875	1,0	665
Kohgiluyeh ve Boyer-Ahmad	634 289	31 663	5,0	856
Kordestan	1 438 543	17 798	1,2	468
Kuzey Khuzestan	811 572	12 960	1,6	617
Lorestan	1 716 527	18 447	1,1	615
Mazandaran	1 349 590	34 472	2,5	594
Mazandaran	2 920 657	80 275	2,7	1 515
Quazvin	1 143 200	29 243	2,5	1 170
Quom	1 040 681	7 048	0,7	441
Semnan	589 742	23 627	4,0	591
Sistan & Baluchestan	2 405 742	13 231	0,5	276
Tehran	13 413 348	146 732	1,1	1 103
Yazd	990 818	35 322	3,6	519
Zanjan	964 601	19 276	2,0	438
Toplam	78 472 846	1 475 925	1,5	631

Kaynak: <http://www.iranpl.ir>, (Portal Nahad Ketabkhanehay Umumiye Keshver , 2010).

Tablo 2’de bulunan veriler incelendiğinde, İran’daki halk kütüphanelerinin üyelik durumu ortaya çıkmaktadır. Buna göre en çok üye, ülkenin en büyük nüfuslu ili olan Tahran’da (146 732) bulunmaktadır. 1 000 000 nüfuslu Quom’da üye sayısının 7000 gibi düşük düzeyde oluşu dikkat çekicidir. Kütüphane başına düşen ortalama üye sayılarına bakıldığında, Mazandaran (1515), Quazvin (1170) ve Tahran (1103) en çok ortalama üyeye sahip kütüphanelerin bulunduğu iller olarak görülmektedir. Kütüphane başına düşen üye sayısı için ülke ortalaması 631’dir. Halk kütüphanelerine üye olanların sayısı il nüfusuna oranlandığında benzer bir tablo ile karşılaştığımız söylenebilir. Bu konudaki ülke ortalaması, yani üye sayısının il nüfusuna ortalaması 1,5’dir. Bir başka deyişle İran’dan da 100 kişiden 1,5’i bir halk kütüphanesine üyedir. Bu konuda en yüksek ortalamaya sahip iller Kohkiluyeh ve Boyer-Ahmad ve Semnan’dır. Ülke ortalaması olan % 1,5 üye sayısının altında orana sahip 11 il bulunmaktadır. Bu konuda en olumsuz tablo çizen il ise Sistan&Baloochestan ve Quom’dur.

Personel

Halk kütüphaneleri için bir başka önemli unsur da personeldir. Gerek profesyonel gerekse diğer personel açısından durum yansıtan tablolar aşağıda yer almaktadır.

(Tablo 3): İllerde Kütüphane ve Kütüphaneci Başına Düşen Nüfus (2010)

<i>İl</i>	<i>Nüfus</i>	<i>Kütüphaneci Sayısı</i>	<i>Kütüphaneci Başına Düşen Nüfus</i>
Ardebil	1 225 348	39	31 419
Batı Azerbaycan	2 873 459	58	49 542
Boshr	886 287	40	22 156
Chaharmahal bakhtiari	857 910	61	14 064
Doğu Azerbaycan	3 603 458	124	29 060
Hofelan	4 559 258	107	42 609
Para	4 336 878	84	51 629
Gilan	2 404 861	62	38 788
Golestan	1 617 087	28	57 753
Güney Khuzestan	636 420	29	21 945
Hamedan	1 703 287	46	37 027
Hormozgan	1 403 874	14	100 262
İlam	545 787	14	38 984
Kerman	2 652 413	92	28 830
Kermanshah	1 879 385	60	31 323
Khoozestan	4 274 979	85	50 283
Khuzestan Merkezi	5 593 079	86	65 035
Kubkiyeh & Boyerakohad	634 299	23	27 578
Kurdistan	1 438 543	37	38 879
Kuzey Khuzestan	811 572	16	50 723
Lorestan	1 716 527	28	61 304
Markazi	1 349 590	27	49 984
Mazandaran	2 920 657	77	37 930
Qazvin	1 143 200	29	39 420
Qom	1 040 681	26	40 026
Semnan	589 742	18	32 763
Sistan & Baloochestan	2 405 742	8	300 717
Tehran	13 413 348	143	93 799
Yazd	990 818	56	17 693
Zarjan	964 601	13	74 200
Toplam	70 472 848	1 538	46 060

Kaynak: <http://www.iranpl.ir>, (Portal Nahad Ketabkhanehaye Umumiye Keshver , 2010).

Tablo 3 verileri, İran'daki illerde bir kütüphanecinin hizmet verdiği ortalama nüfus verilerini sunmaktadır. Buna göre İran da bir kütüphanecinin hizmet verdiği ortalama nüfus sayısı 46 060'dır. Bu oldukça yüksek bir rakam anlamına gelmektedir. Özellikle Sistan & Baloochestan'da kütüphaneci başına düşen yaklaşık 300 000 kişi son derece yüksek bir rakamdır. Başkent Tahran'daki bir kütüphanecinin hizmet verdiği yaklaşık 94 000 kişilik grupta oldukça büyüktür. İllerde bir kütüphanecinin hizmet verdiği nüfus büyüklükleri genelde 30 000 ile 50 000 aralığındadır. Tablo 6 verilerine dayanarak İran'da profesyonel kütüphanecilerin hizmet verdikleri nüfus büyüklüğü açısından güçlük yaşadıkları söylenebilir. İran'daki illerde bulunan halk kütüphaneleri dermelerinin nüfusa göre durumunu ortaya koyan veriler tablo 6'da yer almaktadır. Buna göre İran'daki halk kütüphanelerinde ortalama 23 kişiye 1 kitap düşmektedir. İran halk kütüphanelerinde 16 091 544 olan toplam kitap sayısının iller düzeyinde sayısı 122 000 ile 1342784 arasında değişmektedir. 100 kişiye düşen kitap sayısı itibariyle İran'da en olumlu duruma sahip olan iller Tahran (10) Quom (12) Sistan & Baloochestan (13)'dir. Bu konuda en olumsuz görüntünün Yazd (78) Semnan (86) ve İlam (49)'a ait olduğu anlaşılmaktadır. Bu konuda IFLA standardının 2 kişiye 1 kitap olduğu düşünülürse, İran halk kütüphanelerindeki kitap sayısının son derece kötü olduğu düşünülebilir.

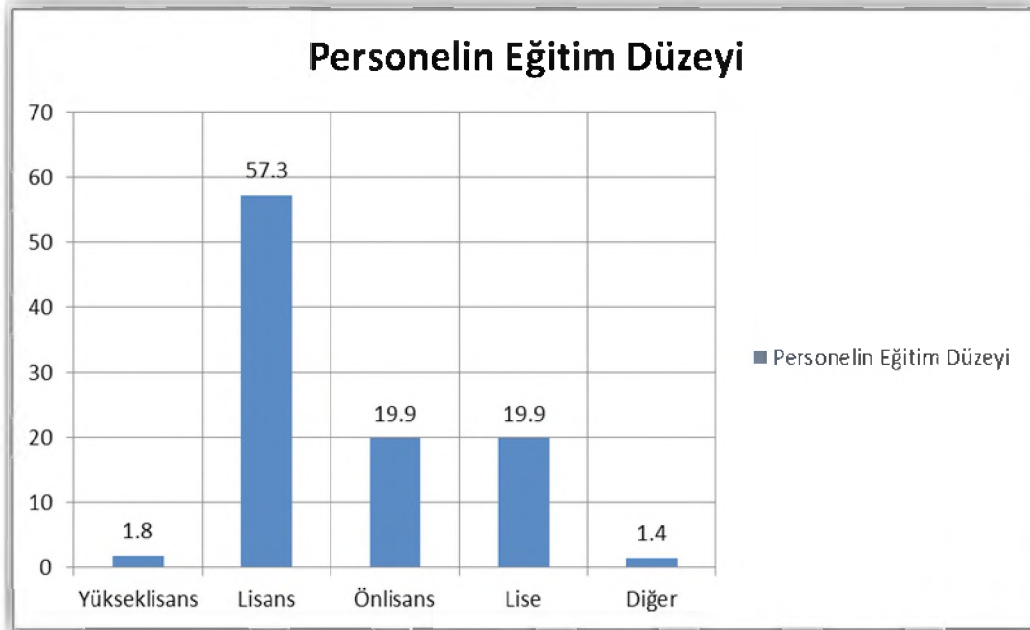
Personel unsuruna ilişkin bir diğer nokta da çalışanların mezun oldukları okullar ve eğitim düzeyleridir. Buna ilişkin veriler de Tablo 4 ve Şekil 2’de yer almaktadır.

(Tablo 4): İran Halk Kütüphanelerinde Kütüphaneci ve Kütüphaneci Olmayan Personel Durumu (2010)

İL	Kütüphanecilik Mezunu Olanlar (%)	Kütüphanecilik Mezunu Olmayanlar (%)	Lise mezunu ve daha düşük eğitilmiş (%)
Ardabil	36,8	47,2	16
Bahı Azarbayejan	58,6	36,4	5,05
Bacubalar	58,8	10,3	30,9
Çahar Mahal bakhtiarı	76,3	13,8	10
Doğu Azarbayejan	50,8	28,3	20,9
Esfahan	53	30,7	16,3
Fars	37,8	33,8	28,4
Gilan	44,9	46,4	8,7
Golestan	39,4	39,4	21,1
Güney Khorasan	63	32,6	4,35
Hamedan	54,8	31	14,3
Hamaçgan	25,9	16,7	57,4
İlam	29,2	29,2	41,7
Kerman	49,7	38,9	11,4
Kermansakih	56,6	15,1	28,3
Khorvestan	47,5	21,2	31,3
Khorasan Razavi	52,8	26,4	20,9
Kohkiluyeh ve Boyer-Ahmad	26,7	52,3	20,9
Kuzey Khorasan	56,9	16,9	26,2
Kuzey Khorasan	61,5	23,1	15,4
Kuzey Khorasan	43,8	32,8	23,4
Lorestan	30,7	47,7	21,6
Makran	48,7	46,8	4,43
Mazandaran	48,3	40	11,7
Qazvin	59,1	27,3	13,6
Qazvin	23,4	54,6	22,1
Semnan	11,8	42,7	45,6
Sistan & Balochestan	37,5	43	19,4
Tehran	36,8	31,6	31,6
Yazd	17,6	48,7	33,8
Zarjan			
Toplam	45,07	34,34	20,59

İran’daki halk kütüphanelerinde çalışan personel unsuruna ilişkin verileri içeren Tablo 4’e göre İran’da kütüphanecilik bölümü mezunu personel sayısı 1.530 olup toplam personelin % 45’ini oluşturmaktadır. Bu oran uluslararası standartların üzerindedir. Bir lise mezunu personelin oranı ise % 21 civarındadır. Sayı olarak en fazla kütüphaneciye Tahran (143), Doğu Azarbayejan (124) ve Esfahan (107)’in sahip olduğu görülmektedir. Oransal olarak kütüphaneci personelin en fazla olduğu iller ise Çahar Mahal bakhtiarı (% 76,3), Kuzey Khorasan (% 61,5) ve Hamedan (% 54,8) dir. Şekil 1 verileri temelinde bakıldığında İran halk kütüphanelerinde personel unsuruna ilişkin olumlu bir durumun var olduğu söylenebilir.

Halk kütüphanelerinin personel ile ilgili bir başka boyutu ise personelin eğitim düzeyleridir.

(Şekil 2): İran Halk Kütüphanelerinde Eğitim Düzeyine Göre Personel Durumu (2010)

Şekil 2 verilerine göre, İran halk kütüphanelerinde çalışanların %1,89'u yüksek lisans-doktora derecesine sahiptir. %60'a yakını da lisans mezunu görünmektedir ki, bu personel unsuru adına olumlu bir durumu yansıtmaktadır. Ön lisans mezunları ile birlikte düşünüldüğünde bu oran %80'lere yaklaşmaktadır. Lise mezunu altındakilerin %1,05'lik oranı da son derece olumludur. Elbette, bu olumluluğu bir ölçüde engelleyen konu eğitim düzeylerine ilişkin iller arasındaki farklılıklardır. Kısaca, İran halk kütüphaneleri için personelin eğitim düzeyi açısından bir sorun görünmediği söylenebilir.

Derme

Halk kütüphanelerinde temel unsurlar arasında derme de yer almaktadır. İran'da halk kütüphanelerindeki toplam kitap sayıları, kütüphane başına düşen ortalama kitap sayıları, 100 kişi başına düşen kitap sayıları, kitap dışı materyal sayıları gibi verileri içeren tablo 6 aşağıda yer almaktadır.

(Tablo 5): İran'daki Halk Kütüphanelerindeki Kitap Dermesi. (2010)

<i>il</i>	<i>Halk Kütüphanelerindeki Toplam Kitap Sayısı</i>	<i>Toplam Kitap Sayısının Oran (%)</i>
Ardabil	179 987	2.36
ah Azarbayejan	501 462	3.12
Buhsahr	356 552	2.22
Chahar Mahal takhtiani	415 606	2.58
Doğu Azarbayejan	1 242 033	7.72
Esfahan	1 217 897	7.57
Fars	999 722	6.21
Gilan	481 933	2.99
Golestan	281 036	1.75
Güney Khorasan	243 768	1.51
Hamedan	390 676	2.43
Hormozgan	290 436	1.8
İlam	269 314	1.67
Kerman	726 376	4.51
Kermanshah	512 107	3.18
Khorasan	946 575	5.88
Khorasan Razavi	815 081	5.07
Kohgiluyeh Boyer-Ahmad	280 633	1.74
Kordestan	427 967	2.66
Kuzey Khorasan	156 192	0.97
Lurestan	326 984	2.03
Markazi	426 296	2.65
Mazandaran	637 117	3.96
Qazvin	294 035	1.83
Quom	122 753	0.76
Semnan	505 838	3.14
Sistan ve Baluchistan	317 016	1.97
Tehran	1 342 784	8.34
Yazd	777 309	4.83
Zanjan	406 059	2.52
Toplam	16 091 544	100.0

İran'daki halk kütüphanelerinde bulunan dermeye ilişkin verileri içeren Tablo 6'ya göre İran halk kütüphanelerinde yaklaşık 16 000 000 kitap bulunmaktadır. En çok sayıda kitabın Tahran (1 342 784), Doğu Azarbayejan (1 242 033) ve Esfehan (1 217 897) da olduğu görülmektedir. En az sayıda kitabın ise Kuzey Khorasan, Quom ve Güney Khorasan olduğu anlaşılmaktadır. 2 kişiye 1 kitap olarak kabul edilen uluslar arası standarta göre düşünülürse İran halk kütüphanelerinde yaklaşık 35 milyon kitap olmalıdır. Oysa, söz konusu kütüphanelerde bunun yarısının dahi altında bir sayıda kitap bulunmaktadır. Ülkede bir kütüphaneye düşen ortalama kitap sayısı 9432 dir. Kütüphane başına düşen ortalama sayılarının birbirine yakın olduğu ve 7000 ile 13 000 arasında değiştiği söylenebilir. 100 kişiye düşen kitap sayıları açısından bakıldığında ise, en olumlu durumun Semnan (86) ve Yazd (78)'da olduğu, Tahran'ın ülke ortalamasının dahi bir hayli altında olduğu söylenebilir. Ülke ortalamasına bakıldığında İran halk kütüphanelerinde bulunan kitap sayısına göre dört kişiye 1 kitap düşmektedir ki, bu oldukça olumsuz bir durumdur.

Halk kütüphanesi dermelerinde yer alan kitapların dillere göre dağılımı da önem taşımaktadır. Buna ilişkin tablo da aşağıdadır.

(Tablo 6):: İllere göre halk kütüphanelerin kitaplarının dilleri. (2010)

İL	Farsça Kitaplar (%)	Yabancı Kitaplar (%)
Ardabil	94.23	5.77
Bahı Azarbayejan	95.08	4.59
Buzesteh	90.87	8.90
Chaharmahal Bekhtiari	93.6	6.63
Doğa Azarbayejan	92.19	6.81
Esfahan	95.20	4.31
Fars	92.74	7.39
Gilan	94.35	5.84
Golestan	95.86	4.32
Güney Kherasan	91.95	8.12
Hamedan	93.34	6.23
Hermozgan	93.3	6.87
İlam	95.74	3.94
Kerman	93.4	6.17
Kermanshah	93.56	6.03
Khuzestan	94.01	5.93
Kherasan Kuzeri	95.95	3.53
Kohgiluyeh ve Boyer-Ahmad	91.25	8.13
Kordestan	90.03	9.38
Küney Kherasan	97.4	2.13
Lorestan	97	2.47
Makuzi	94.84	4.49
Mazandaran	94.19	5.11
Qazvin	96.53	3.3
Qum	89.56	10.28
Semnan	92.82	7.19
Sistan ve Baluchestan	95.33	4.03
Tehran	93.08	6.92
Yazd	93.04	6.83
Zanjan	92.09	6.98
Toplam	93.73	6.27

İran'daki halk kütüphanelerinde bulunan kitapların dillerine göre sayılarını veren Tablo 7 verileri yukarıda sunulmuştur. Buna göre yaklaşık 16 000 000 kitap sayısının 15 000 000 (%93.73)'ü Farsça dilindeki kitaplardır. Ülkedeki halk kütüphanelerinde bulunan toplam kitapların %1'i diğer dillerde, %5,2'si çocuk kitapları ve 1/1000'e yakını da Braille alfabesiyle yazılmış kitaplardan oluşmaktadır. Çocuk kitapları oranının düşük olduğu diğer dillerdeki kitap sayısının da yeterli olmadığı söylenebilir. Tahran, Esfahan ve Doğu Azarbayejan bu tablo verilerinde de öne çıkan iller olmaktadır.

Çağdaş halk kütüphanelerinde dermelerin yarıya yakını artık kitap dışı materyal olarak adlandırılan kaynaklardan oluşmaktadır. İran'da buna ilişkin durum Tablo 8'de görülmektedir.

(Tablo 7): İran'daki Halk Kütüphanelerinde Kitap Dışı Materyal Dermesi.(2010)

İl	Ses Kaseti	Video Kaset	CD/DVD
Ardabil	67	0	1 199
Batı Azerbaycan	236	2	451
Boshr	231	1	164
Chahar Mahal halkitirni	3 882	0	956
Doğu Azerbaycan	1 883	413	9 032
Esfahan	1 038	79	2 656
Fars	5 962	28	7 175
Gilan	1 836	0	681
Golestan	81	5	1 071
Güney Khuzestan	221	0	528
Hamedan	14	1	202
Hormozgan	876	277	143
İlam	0	0	120
Kerman	813	226	2 077
Kermanshah	2 548	37	959
Khuzestan	1 759	40	1 027
Khuzestan Rasmi	1 243	70	2 910
Kohgiluyeh & Boyer-Ahmad	176	0	1 344
Kordestan	10 873	0	894
Kuzey Khuzestan	20	8	50
Larestan	2	0	163
Makuzi	1 607	47	856
Mazandaran	1 242	1	1 236
Qazvin	80	0	255
Qom	2 400	13	1 018
Semnan	984	31	330
Sistan & Baluchestan	80	0	155
Tehran	348	40	817
Yazd	5 676	20	888
Zanjan	2 330	22	13 815
Toplam	48508	1361	53172

İran'daki halk kütüphanelerinde bulunan dermede yer alan kitap dışı materyaller, ses kaseti, videokaset ve CD/DVD sayılarını gösterir. Tablo 8 verilerine göre ülkede toplam 48.508 ses kaseti, 1.361 videokaset ve 53.172 CD/DVD olmak üzere toplam 103.042 adet kitap dışı materyal bulunmaktadır. Kitap dışı materyaller içinde en büyük oranı CD/DVD'lerin oluşturması olumlu bir durumdur. En zengin kitap dışı materyal dermesine sahip kütüphanenin Zanjan (13.815) olduğu Tahran'ın bu konuda durumunun son derece olumsuz görüldüğü (817) anlaşılmaktadır. Sadece 12 ilde 1000'in üzerinde CD/DVD bulunmaktadır.

Sonuç ve Öneriler

Araştırmadan elde edilen sonuçları şöylece sıralayabiliriz:

1. İran'daki halk kütüphanesi sayısı düşüktür. Özellikle kütüphane başına düşen ortalama nüfus büyüklüğü dikkate alındığında bu yetersizlik daha belirgin olmaktadır.
2. İran'daki halk kütüphanelerinde bulunan dermelerin de yetersiz olduğu söylenebilir. Kütüphane başına düşen ortalama kitap sayısı kitap dışı materyal sayıları oldukça düşük miktardadır. Bu konuda iller arasındaki dengesizliklerde bir sorun kaynağı olarak görülmektedir. Farsça dışında dillerde ki kitap sayılarının yetersiz olduğu anlaşılmıştır. Ayrıca illerde ki halk kütüphanelerinde 100 kişiye düşen kitap sayısı ortalaması da oldukça düşüktür.
3. İran'da halk kütüphanelerine üye olan nüfus oranı son derece düşüktür. 100 kişiden 1,5 kişinin üyelik oranı Avrupa Birliği ülkelerinde bu sayının % 25'ler civarında olduğu (IFLA, 2007) göz önüne alınırsa aradaki fark daha iyi anlaşılmaktadır. Özellikle başkent Tahran'daki üye sayısının düşüklüğü ülke için bir gösterge niteliğindedir.
4. İran halk kütüphanelerine ilişkin personel unsuru diğer kütüphane unsurlarına göre daha olumlu bir görünüme sahiptir. Özellikle kütüphaneci oranının uluslararası standartların üzerinde olması olumlu bir durumdur. Ancak bir kütüphanecinin hizmet verdiği toplam ortalama nüfus büyüklükleri açısından kütüphaneci sayısındaki olumluluk bir olumsuzluğa dönüşmektedir. Halk kütüphanelerinde çalışan personelin eğitim düzeyleri de olumlu bir tablo sergilemektedir. Özellikle yüksek lisans ve lisans mezunu personelin yüksekliği ciddi bir olumluğa işaret etmektedir.

Elde edilen bu sonuçlara dayanarak şu öneriler sunulabilir:

1. İran'daki halk kütüphanelerine yönelik olarak kısa orta uzun vadeli bir strateji plan (ulusal bir politika) oluşturulmuştur.
2. İran'daki halk kütüphanesi sayısı uluslar arası standartların gerektirdiği oranda artırılmalı, kütüphane başına düşen ortalama nüfus azaltılmaya çalışılmalıdır.
3. İran'daki halk kütüphanelerinin temel hedeflerinden birisi üye oranlarını ve sayısını arttırmak olmalıdır. Buna yönelik projeler geliştirilmeli ve kampanyalar düzenlenmelidir.
4. İran'daki halk kütüphanelerinde bulunan kütüphaneci unsuruna ilişkin olumlu durum korunmaya çalışılmalı ve kütüphaneci başına düşen nüfus azaltılmalıdır.
5. Halk kütüphanelerinde derme miktarı mutlaka artırılmalı kişi başına düşen kitap sayısı yükseltilmeli ve kitap dışı materyallerle, farsça dışındaki dillerdeki materyal sayısı artırılmalıdır. Ayrıca, genel olarak halk kütüphanelerindeki teknoloji kullanımı da artırılmalıdır.
6. Hakkında öneriler sıraladığımız bütün halk kütüphaneleri unsurlarında dikkati çeken iller arası farklılık ve eşitsizliklerde giderilmeye çalışılmalıdır. Bunun için merkezi yönetimin, öncelikle daha düşük olanaklara sahip sınır illere özel ilgi göstermesi ve bu illerdeki kütüphanelerin durumunu iyileştirmesi gerekmektedir.

Halk kütüphaneleri bir ülkenin gelişmişliğini ortaya koyan fakat aynı zamanda bu gelişmeye katkısı bulunan önemli kültürel kurumlardır. Halk kütüphanelerine yönelik olarak gösterilecek duyarlılık ülkeye ve topluma gösterilen duyarlılık anlamına gelecektir.

Kaynakça

- Ersoy, O. (1966). *Halk kütüphanelerimiz üzerine bir araştırma*. Ankara: Güven Matbaası.
- Homayunfarokh, R. (1996). *İran'daki halk kütüphanelerinin tarihçesi*. Tahran: Ettehad.
- Portal Nahad Ketabkhanehaye Umumiye Keshver, (2010). 03 Mart 2012 tarihinde <http://www.iranpl.ir> adresinden erişildi.
- IFLA (1986). *Guidelines for public libraries*. 3rd. ed. München: K.G.Saur.
- IFLA (2007). *Halk kütüphanesi hizmeti: Gelişim için IFLA/ UNESCO ilkeleri*. (B. Yılmaz, Çev.). İstanbul: TKD İstanbul Şubesi.
- Karimiyan, N. (1998). *İrandaaki cami kütüphanelerinin tarihçesi*. Tahran: Kütüphane, Müze ve Dokümantasyon Merkezi Meclis.
- Yılmaz, B. (1996). *Halk kütüphanesi kullanımı: Sosyo-ekonomik bir çözümleme*. İstanbul: Türk Kütüphaneciler Derneği